

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ОСОБИ, ЗАСУДЖЕНОЇ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, У ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ У СФЕРІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Необхідність забезпечення права на соціальний захист людини, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі, передбачена статтею 46 Конституції України від 28 червня 1996 року та реалізується через норми кримінально-виконавчого законодавства України, зокрема через ст. 122 Кримінально-виконавчого кодексу України від 11 липня 2003 року № 1129-IV. Вказана правова норма містить положення про здійснення права засуджених на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених законом, на загальних підставах. Відповідно особа, яка відбуває покарання у виді позбавлення волі, може стати суб'єктом фінансових правовідносин у сфері загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі – ЗДПС), а саме з приводу формування і використання коштів публічних пенсійних страхових фондів, а також відповідних недержавних пенсійних фондів – суб'єктів другого рівня системи пенсійного забезпечення, у випадку настання юридичного факту, передбаченого в законодавстві (зокрема, пенсійного віку).

Засуджений до позбавлення волі належить до категорії індивідуальних суб'єктів фінансового права, оскільки є передусім фізичною особою (громадянином України, іноземним громадянином, або особою без громадянства).

Згідно статті 3 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 09.07.2003 р. № 1058-IV (далі Закон – № 1058-IV) до індивідуальних учасників досліджуваних фінансових правовідносин можна віднести, по-перше, *суб'єктів солідарної системи пенсійного забезпечення*: застраховані особи, а в окремих випадках, члени їхніх сімей та інші особи; страхувальники; по-друге, *суб'єктів системи накопичувального пенсійного забезпечення*: особи, від імені та на користь яких здійснюється накопичення та інвестування коштів; фізичні особи, що здійснюють перерахування внесків до системи накопичувального пенсійного забезпечення.

Слід відмітити, що особа, засуджена до позбавлення волі, у відносинах ЗДПС може набувати та поєднувати статуси спеціальних індивідуальних суб'єктів вказаних відносин. Так, засуджений набуває статусу застрахованої особи у випадку коли він згідно Закону № 1058-IV

(абз. ст. 1) підлягає ЗДПС і сплачує (сплачувала) та/або за яку сплачуються чи сплачувалися у встановленому законом порядку страхові внески на ЗДПС та до накопичувальної системи ЗДПС.

Як відомо, перелік осіб, які підлягають ЗДП страхуванню, закріплений статтею 11 Закону № 1058-IV. В числі відповідних категорій варто виділити громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які працюють на підприємствах, в установах, організаціях, створених відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, у філіях, представництвах, відділеннях та інших відокремлених підрозділах цих підприємств та організацій, в об'єднаннях громадян, у фізичних осіб - підприємців та інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або працюють на інших умовах, передбачених законодавством, або виконують роботи на зазначених підприємствах, в установах, організаціях чи у фізичних осіб за договорами цивільно-правового характеру. Відповідно абз. 1 ч. 1 ст. 118 КВК України «засуджені залучаються до оплачуваної праці, як правило, на підприємствах, у майстернях колоній, а також на державних або інших форм власності підприємствах за строковим трудовим договором, що укладається між засудженим і виправною колонією ...».

Отже, в результаті юридичного аналізу та порівняння наведених вище правових норм резюмуємо, що особа, засуджена до позбавлення волі, може набувати статусу учасника фінансово-правових відносин у сфері ЗДПС.

Випадки поєднання статусів спеціальних суб'єктів страхових пенсійних відносин можна прослідкувати, наприклад, у випадку, коли засуджений є одночасно учасником солідарної та накопичувальної пенсійних систем, тобто виступає застрахованою особою та особою, від імені та на користь якої здійснюється накопичення та інвестування коштів.

Особи, засуджені до позбавлення волі, наділяються фінансовою правосуб'єктністю, тобто здатністю мати (що означає правоздатність) і здійснювати (що означає дієздатність) установлений законодавчо комплекс обов'язків і прав у фінансових правовідносинах, що характеризує їх як самостійних суб'єктів фінансового права. Обсяг їх правосуб'єктності як учасників правовідносин у сфері ЗДПС буде різнитися залежно від наступного: (а) набуває «одиничного» фінансово-правового статусу, (б) набуває «подвійного» статусу (поєднує їх). Наприклад, якщо засуджений виступає лише учасником солідарної пенсійної системи його обов'язки та права є вужчими за своїм змістом порівняно з особою, що є учасником і системи накопичувального пенсійного забезпечення.

Окрема відмітимо, що іноземні громадяни й особи без громадянства є самостійними суб'єктами фінансового права, оскільки володіють

обов'язковою ознакою фінансової правосуб'єктності, яка надає їм можливість мати і здійснювати фінансові обов'язки та права в деяких видах фінансових правовідносин. Крім того, фінансова правосуб'єктність іноземців та осіб без громадянства у відносинах у сфері ЗДПС тотожна за своїм змістом правосуб'єктності громадян України. Дана теза підтверджується ч. 4 ст. 8 Закону № 1058-IV, де зазначається, що ця категорія осіб, перебуваючи в Україні на законних підставах, мають право на отримання пенсійних виплат і соціальних послуг із системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування на рівні з громадянами України на умовах та в порядку, передбачених законом, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Отже маємо констатувати, що в чинному фінансовому (пенсійному) та кримінально-виконавчому законодавстві України передбачена можливість набуття особою, засудженою до позбавлення волі, статусу суб'єкта фінансово-правових відносин загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Зміст прав та обов'язків засудженого у пенсійних страхових відносинах буде залежати від кількості набутих статусів у даних відносинах. При цьому критерій громадянства до таких осіб в зазначених відносинах не береться до уваги, адже в нормах встановлена рівнозначність змісту фінансової правосуб'єктності іноземців, осіб без громадянства та громадян України.

УДК 347.73

Пивовар Ю. І., к.ю.н., доцент,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ІДЕОЛОГІЧНА ФУНКЦІЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВА ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПРАВОПОРЯДКУ В СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ

В умовах розбудови сучасної правової держави однією з фундаментальних задач, що стоїть перед суспільством конкретної країни та світового співтовариства, можна означити – формування ідеології нового, не характерного для попередніх етапів розвитку країни, типу. Зокрема, ідеології, що базувалася б на принципах гуманізму, демократії, поваги до закону, визнання пріоритетності прав й інтересів громадянина і людини, тощо. Разом з тим, різноманітні сфери людського буття, яким характерні специфічні риси та в яких виникають соціальні зв'язки, очевидно потребують правового упорядкування, визнання та передусім добровільного виконання усіма суб'єктами установлених правових приписів задля забезпечення єдиного правопорядку в країні. Однією з